

Relevant hva innbyggerne i de enkelte tidligere kommuner mener

Kommunal Rapport 21.02.2022, Jan Fridthjof Bernt er professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Kan ikke en tvangssammenslått kommune oppløses hvis ikke flertallet i det nye kommunestyret krever det?

SPØRSMÅL: I Hurdalsplattformen fastslås at «Eventuelle sammenslåinger skal være basert på frivillighet og eventuelle folkeavstemninger skal være rådgivende for nye fylkeskommuner og kommuner», og at regjeringen vil «Oppløse tvangssammenslåtte kommuner som sender søknad etter vedtak i kommunestyret innen 1. juli 2022». Betyr dette at oppløsning bare kan skje der det er flertall for det i kommunestyret i den sammenslåtte kommunen, selv om det er et klart ønske om slik oppløsning i deler av den nye kommunen som nå er tvangssammenslått med en større kommune?

SVAR: I [inndelingslova § 5](#) er fastsatt at vedtak om deling av en kommune treffes av Kongen i statsråd hvis kommunen har sluttet seg til forslaget.

I [§ 8](#) er det en bestemmelse om hvem som kan sette frem en søknad om utredning av spørsmål om deling. Det er det i utgangspunktet bare kommunestyret i den kommunen det er tale om å dele, som kan gjøre. Men i fortsettelsen er departementet gitt rett av *eget tiltak* å sette i gang en utredning av «spørsmål om grenseendring». I lovens [§ 3](#) fastslås at «Omgrepet grenseendring i denne lova er ei fellesnemning på samanslåing, deling og grensejustering».

Det betyr altså at der departementet finner grunn til det, kan det sette i gang en prosess der spørsmålet om deling blir utredet. I [følgende § 9](#) er det opp til departementet å avgjøre «om det skal setjast i gang utgreiing på grunnlag av initiativ etter [§ 8](#) og tar i tilfelle stilling til kva som er nødvendig omfang av denne». Ansvaret for å sette i gang en utredning vil da i første hånd ligge på statsforvalteren.

Ifølge forarbeidene til denne bestemmelsen (O.prp.prp. nr. [41 2000-2001](#), merknader til bestemmelsen) skal denne, ved siden av «dei viktigaste nøkkedata» som «opplysningar om folketal, areal, geografi og kommunikasjonstilhøve», omfatte «Andre forhold som kan vere viktige er demografiske utviklingstrekk, flytteaktivitet, pendling, næringsstruktur og næringsutvikling, byggjemønster og arealbruk, inntekts- og utgiftsstruktur, det kommunale tenestetilbodet osv.». Det understrekes at «Ulike saker stiller ulike krav til kva som er nødvendig utgreiing. Mellom anna må det, i ei større sak, kunne leggjast vekt på kor stor del av befolkninga i eit område som står bak ein søknad, når det skal avgjerast kva som skal til for å avslå ei sak.»

Dette betyr at hvis departementet får en anmodning om å sette i gang en utredning om kommunedeling fra andre enn kommunestyret i den sammenslåtte kommunen, må det ta stilling om det er grunn til å tro at en slik utredning vil bringe frem opplysninger som tilsier at man bør gjennomføre en slik deling. I en situasjon der det nylig er gjennomført en tvangsmessig sammenslutning av kommuner, vil det klart nok være relevant hva innbyggerne i de enkelte tidligere kommuner mener om dette.

I [§ 10](#) er det derfor en bestemmelse om at «Kommunestyret bør innhente innbyggjarane sine synspunkt på forslag til grenseendring. Høyringa kan skje ved folkerøysting, opinionsundersøking, spørjeundersøking, møte eller på annan måte.» I en sak om deling, er det ganske klart at slik meningsmåling må skje separat i de enkelte tidligere kommunene, om ikke på annen måte slik av det fremgår av opptellingen av stemmer eller avgitte svar hvordan disse fordeler seg på de ulike kommunedeler.

Spørsmålet om en slik utredning av spørsmålet om deling skal settes i verk, og om hvordan man skal forholde seg til det som fremkommer der, er i siste instans et politisk spørsmål. Hurdalserklæringen skaper ingen rettslig plikt for departementet til å sette i gang en slik utredningsprosess etter anmodning fra andre enn kommunestyret i den sammenslåtte kommunen. Og i motsetning til det som gjelder der et kommunestyre har bedt om utredning av deling, er det er ingen klagerett eller krav om formell begrunnelse ved et avslag på en anmodning fra andre. Lovens system er klart nok at det bare er i helt spesielle tilfeller at departementet kan sette i gang slik utredning hvis kommunestyret ikke har bedt om det.

Men her er det åpenbart en helt spesiell situasjon, både fordi det er tale om tvangsmessige og kontroversielle sammenslåinger, på grunn at den korte tid som har gått, og særlig på bakgrunn av den klare intensjon i regjeringsplattformen om å vurdere omgjøring av tvangsmessige sammenslåinger.

Hvis man avviser representative anmodninger fra innbyggere av sammenslåtte kommuner om utredning av oppdeling, fordi flertallet i den nye kommunen ikke ønsker dette, betyr det i praksis at man har strødd sand på disse tvangsvedtakene i de langt fleste situasjoner. Dette kan godt være et velbegrunnet standpunkt i enkeltsaker, men som generell praksis knapt nok en lojal oppfyllelse av løftet i Hurdalserklæringen om vilje til å vurdere disse kommunesammenslåingene på nytt.